

แนวคิดการจัดทำหลักสูตรพระธรรมทูต

The concept of Dhammaduta course preparation

Phramaha Yongyuth Kantabho, Ph.d.

Lecturer; Dhammaduta College

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

๑. บทคัดย่อ (ABSTRACT)

หลักสูตรพระธรรมทูต เป็นการปฏิบัติตามพันธกิจของมหาวิทยาลัย เพื่อมุ่งมั่นผลิตพระธรรมทูตให้มีคุณลักษณะปัญญาลักษณ์ คือ ความรู้ด้านพระพุทธศาสนา ความรู้ด้านภาษา ความรู้ด้านวิปัสสนากรรมฐาน ความเป็นพระธรรมทูต และความสามารถพิเศษด้านอื่น ๆ ได้รับแนวคิดในการจัดทำเพื่อเปิดรับสมัครพระธรรมทูตเข้าศึกษา ผ่านกระบวนการ ประชุมสัมมนาหลักสูตร เพื่อรับฟังความคิดเห็น ของผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ จากสถาบันต่าง ๆ และผู้ใช้พระธรรมทูตในต่างประเทศ ซึ่งได้รับแนวคิด ข้อเสนอแนะ และวิธีปฏิบัติ อันจะเป็นแนวทางในการนำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อเปิดหลักสูตรพระธรรมทูตต่อไป

คำสำคัญ: แนวคิด,หลักสูตร,วิทยาลัย,พระธรรมทูต

๒. บทนำ

แนวคิด (Concept) หมายถึง แนวคิดในการจัดทำหลักสูตรพระธรรมทูต หลักสูตร (Course) หมายถึง หน่วยการเรียนการสอนของวิทยาลัยพระธรรมทูต ซึ่งแตกต่างจากหลักสูตรของคณะ จะมีลักษณะคล้ายสหกิจศึกษา (Cooperative Education) เป็นระบบการศึกษาที่เน้นการปฏิบัติงานในศูนย์ปฏิบัติอย่างมีระบบ อาจเป็นการผสมผสานระหว่างการเรียนกับการปฏิบัติงานจริง โดยมีเกณฑ์มาตรฐานของวิทยาลัยพระธรรมทูตที่รับรองโดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ) ซึ่งมีความแตกต่างจากหลักสูตรของคณะทั่วไป วิทยาลัย หมายถึง สถานศึกษาในระดับสูงที่เปิดสอนวิชาชีพเฉพาะอย่าง เช่นวิทยาลัยพระธรรมทูต เป็นการแบ่งส่วนงานใน พ.ศ. ๒๕๕๖ ในราชกิจจานุเบกษา หน้า ๓๗ ข้อ ๔ (๑๕) ประกาศ ณ วันที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ เพื่อจัดการศึกษาตามพันธกิจของมหาวิทยาลัยฯ ในการมุ่งมั่นผลิตพระธรรมทูตให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือ ปัญญาลักษณ์ หรือคุณลักษณะ ๕ ประการ คือ ความรู้ด้านพระพุทธศาสนา ความรู้ด้านภาษา ความรู้ด้านวิปัสสนากรรมฐาน ความเป็นพระธรรมทูต และให้มีลักษณะเด่นหรือมีความสามารถพิเศษ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยฯ ให้ผู้ศึกษามีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ใฝ่รู้ ใฝ่ดี เป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา มีความสามารถแก้ไขปัญหา รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม มีโลกทัศน์กว้างไกล มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนให้มีคุณธรรมจริยธรรม อีกทั้งมีความรู้ความเข้าใจในวิชาการพระพุทธศาสนา อันเป็นคุณลักษณะของความเป็นพระธรรมทูตโดยตรง พระธรรมทูต หมายถึงพระภิกษุสงฆ์ที่ผ่าน

โครงการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ และพระสงฆ์ที่ปฏิบัติศาสนกิจในฐานะพระธรรมทูตอยู่ในต่างประเทศ

๓. เนื้อเรื่อง

การดำเนินการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการมาเป็นระยะเวลายาวนาน ทำให้มหาวิทยาลัยขยายตัวออกไปมาก จนมีวิทยาลัยสมทบทั้งในและต่างประเทศ แต่การที่จะส่งบัณฑิตที่เป็นผลผลิตออกไปทำงานด้านพระธรรมทูตโดยตรงนั้นยังทำได้ไม่ชัดเจน จึงมีการจัดอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ของหลักสูตร^๑ ดังนี้

๑. มีความรู้และทักษะการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
๒. มีความสามารถบริหารทีมงานการจัดองค์การ
๓. มีจิตอาสาและสร้างสัมพันธ์ภาพทางพระพุทธศาสนากับสังคมพหุวัฒนธรรม

โครงการฝึกอบรมเริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๙ – ๒๕๑๐ มีการหยุดไปช่วงระยะหนึ่ง ต่อมามหาเถรสมาคมภายใต้การสนับสนุนของกรมการศาสนา จึงให้มีการรื้อฟื้นโครงการนี้ขึ้นมาใหม่ โดยมอบให้สมเด็จพระพุทธาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) กรรมการมหาเถรสมาคม เป็นกรรมการอำนวยการฝึกอบรมพระสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย จึงเริ่มมีการฝึกอบรมเป็นรูปธรรมอย่างจริงจังอีกครั้งหนึ่ง นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๘ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน (๒๕๖๒) นับเป็นรุ่นที่ ๒๕

จากการสำรวจข้อมูลความพึงพอใจต่อโครงการอบรม และการสำรวจข้อมูลความต้องการพระธรรมทูตไปปฏิบัติศาสนกิจในต่างประเทศที่ดี และผลการวิจัยพบว่า วัดต่าง ๆ ในต่างประเทศมีความต้องการพระธรรมทูตไปปฏิบัติศาสนกิจอยู่เป็นจำนวนมาก และยังกำหนดว่าพระธรรมทูตควรมีคุณสมบัติต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น ผลสำรวจปรากฏว่า ความคิดเห็นต่อคุณสมบัติของพระธรรมทูตส่วนใหญ่ตรงตามนโยบายของมหาวิทยาลัยที่กำลังจัดการศึกษาอยู่ นั่นคือ “เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ใฝ่รู้ ใฝ่คิด เป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญามีความสามารถแก้ไขปัญหา รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกทัศน์กว้างไกลมีศักยภาพที่จะพัฒนาตนให้มีคุณธรรมจริยธรรม อีกทั้งมีความรู้ความเข้าใจในวิชาการพระพุทธศาสนา” และยังต้องการพระธรรมทูตที่มีความรู้ความสามารถพิเศษเฉพาะด้านอื่น ๆ เพิ่มขึ้นด้วย สอดรับกับรายงานผลการวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะของพระธรรมทูตว่า “พระธรรมทูตจะต้องมีศัลยาจารวัตรที่งดงาม สามารถเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณได้อย่างแท้จริง และพร้อมที่จะเสียสละเพื่อการทำงานให้แก่พระพุทธศาสนา มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถสื่อสารด้วยภาษาต่างประเทศได้”^๒ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยคณะผู้บริหารโครงการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ เห็นว่าลำพังโครงการอบรม ๙๐ วันเพียงอย่างเดียว ไม่เพียงพอที่จะเพิ่มเติมและพัฒนาศักยภาพผู้อบรมให้มีคุณสมบัติพิเศษตามที่ต้องการ จึงได้นำผลการ

^๑ วิทยาลัยพระธรรมทูต, “เอกสารหลักสูตรการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ” หน้า ๑

^๒ พระมหาพนธ์ ศรีบุญสูง “แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในทศวรรษหน้า” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา, มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐, หน้า ๘๘.

สำรวจความคิดเห็นเสนอต่อสภามหาวิทยาลัย เพื่อขออนุมัติจัดตั้งวิทยาลัยพระธรรมทูตขึ้น และได้รับการอนุมัติจัดตั้งวิทยาลัยพระธรรมทูตขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ เพื่อให้มีการเปิดเป็นหลักสูตรอย่างเป็นทางการเป็นระบบ

วิทยาลัยพระธรรมทูตจึงได้ดำเนินการจัดประชุม สัมมนา ระดมความคิด ความเห็นจากนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ จากสถาบันต่าง ๆ เพื่อจัดทำหลักสูตร ดังข้อความในบันทึกส่วนงานว่า “ตามที่สภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้จัดตั้งวิทยาลัยพระธรรมทูตขึ้น เพื่อดำเนินการจัดการศึกษาผลิตบุคลากรเป็นพระธรรมทูตสายต่างประเทศอย่างมีมาตรฐานคุณภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อสนองงานของคณะสงฆ์ไทย”^๓ วิทยาลัยพระธรรมทูตจึงมีการประชุมปรึกษาหารือ รับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเรื่องการจัดทำหลักสูตรเป็นระยะ ๆ เรื่อยมาตามลำดับ เพื่อรวบรวมแนวคิดและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ จากสถาบันวิชาการต่าง ๆ นำมาประมวลไว้ประกอบการพิจารณาจัดทำหลักสูตรพระธรรมทูต

๓.๑ แนวคิดการจัดทำหลักสูตร

ในคราวประชุมปรึกษากับผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อร่างหลักสูตรพระธรรมทูต ในวันที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๕๙ ได้รับคำแนะนำ ชี้แนะจาก ศ.ดร.วิจิตร ศรีสะอ้าน ท่านได้ให้ความเห็นที่สรุปได้ว่า หลักสูตรพระธรรมทูตที่ดีนั้น ควรมีปัญญลักษณ์ หรือ คุณลักษณะ ๕ ประการ คือ

๑. มีความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนา
๒. มีความรู้ทางด้านภาษา
๓. มีความรู้ทางด้านวิปัสสนากรรมฐาน
๔. มีความเป็นพระธรรมทูต
๕. มีลักษณะเด่นหรือมีความสามารถพิเศษ

๓.๒ ประเด็นคำถาม

ในการจัดทำร่างหลักสูตรพระธรรมทูต ทางวิทยาลัยพระธรรมทูตได้ตั้งประเด็นคำถามเพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้ช่วยเสนอแนะ และวิธีดำเนินการ โดยกำหนดเป็นประเด็นคำถาม และได้รับข้อเสนอแนะเป็นรายชื่อไว้ดังนี้

๑. หลักสูตรวิชาพระธรรมทูตควรเปิดหรือไม่ ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความเห็นและข้อเสนอแนะไว้อย่างหลากหลาย และลงความเห็นร่วมกันว่า หลักสูตรวิชาพระธรรมทูตสมควรเปิด ซึ่งสอดคล้องกับ...ผลการสำรวจข้อมูลแบบสอบถามเกี่ยวกับหลักสูตรพระธรรมทูตว่า...

๒. ผู้ใช้จะใช้หรือไม่ จากการสอบถามพระธรรมทูตที่ปฏิบัติงานอยู่ต่างประเทศ คือวัดต่าง ๆ ที่อยู่ในต่างประเทศ จะเป็นผู้ใช้บัณฑิตหรือพระธรรมทูตนั้น มีความต้องการพระธรรมทูตที่มีศักยภาพ มีคุณภาพ มีความสามารถในงานพระธรรมทูตตามคุณสมบัติดังกล่าวไปปฏิบัติศาสนกิจอยู่ในระดับมาก

^๓ บันทึกข้อความส่วนงานวิทยาลัยพระธรรมทูต “เรื่องขออนุมัติดำเนินการจัดทำหลักสูตรวิทยาลัยพระธรรมทูต” ลงวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙ เลขที่ ศธ ๖๑๑๔/๓๓

๓. **จะใช้เวลาเรียนกี่ปี** ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ในการเรียนระดับปริญญาโท ใช้เวลา ๒ ปี ส่วนระดับปริญญาเอก ใช้เวลา ๓ ปี

๔. **จะเป็นเป็นระดับอะไรบ้าง (ปริญญาโทหรือปริญญาเอก)** ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ให้เปิดในระดับปริญญาโทก่อน

๕. **จะให้ชื่อหลักสูตรว่าอย่างไร** ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ในฐานะที่มหาวิทยาลัยเป็น มหาวิทยาลัยสงฆ์ เป็นมหาวิทยาลัยที่ให้การศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและวิชาชั้นสูง จึงเห็นควรให้ชื่อ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระธรรมทูต หรือพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา เอกพระธรรมทูต (ส่วนพัฒนาหลักสูตรเดิม เพิ่มแขนงวิชาด้วย)

๖. **ค่าใช้จ่ายตลอดหลักสูตรประมาณเท่าไร** ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ค่าหน่วยกิตและค่าธรรมเนียมการศึกษา ให้เป็นไปตามประกาศของมหาวิทยาลัย ส่วนค่าใช้จ่ายในการฝึกปฏิบัติงาน เป็นไปตามข้อตกลงของศูนย์ปฏิบัติร่วมกับวิทยาลัยพระธรรมทูต

๗. **ใครเป็นผู้จ่าย ใครเป็นผู้ร่วมลงทุน** ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ผู้เรียน มหาวิทยาลัย และหน่วยที่รับไปปฏิบัติ รวมคือ ๑. มหาวิทยาลัย ๒. ผู้เรียน ๓. หน่วยหรือศูนย์ปฏิบัติ

๘. **คุณสมบัติเพิ่มเติมของคณาจารย์มีอะไรบ้าง (มากกว่าเกณฑ์ สกอ.)** คุณสมบัติเพิ่มเติมของคณาจารย์ขั้นต่ำ คือตามมาตรฐานคุณวุฒิอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร อาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์ผู้สอน ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตามที่ สกอ. กำหนดคุณสมบัติอื่น ที่มากกว่านี้ให้เป็นไปตามคณะกรรมการประจำวิทยาลัยกำหนด

๙. **คุณสมบัติของผู้เรียนมีอะไรบ้าง** ผู้เรียนจบปริญญา ชั้นใดชั้นหนึ่งที่มีองค์ความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนา

๑๐. **รูปแบบการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมเป็นอย่างไร** การเรียนรู้ควบคู่กับการปฏิบัติ แนวทางเดียวกับการจัดการศึกษารูปแบบสหกิจศึกษา

๑๑. **รูปแบบการบริหารจัดการเป็นอย่างไร** วิทยาลัยพระธรรมทูตรับผิดชอบการบริหารจัดการหลัก ร่วมกับหน่วยรับฝึก

๑๒. **มีศูนย์ฝึกปฏิบัติงานที่ไหนบ้าง และมีศักยภาพอย่างไร** ศูนย์ฝึกปฏิบัติที่มี เช่น มีศูนย์ฝึกวัดนวมินทรราชูทิศ อเมริกา มีศักยภาพในการรองรับการฝึกได้

๑๓. **ผู้ทรงคุณวุฒิ ณ ศูนย์ฝึกปฏิบัติงาน ต้องมีคุณสมบัติอย่างไร** ผู้ทรงคุณวุฒิ ณ ศูนย์ฝึกฯ ต้องมีการศึกษาระดับปริญญาเอก เชี่ยวชาญภาษาต่างประเทศ เชี่ยวชาญการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านปริยัติและปฏิบัติ

๑๔. **มีองค์กรร่วมผลิตหรือไม่ ถ้ามีต้องมีคุณสมบัติอย่างไร** มีองค์กรร่วมผลิต เช่น องค์กรพระธรรมทูตไทยในโอเชียเนีย สมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา

๑๕. **เป้าหมายผู้เรียน มาจากไหน** จากการวิเคราะห์ กลุ่มเป้าหมายแรก และการสอบถามแบบสำรวจผู้ต้องการเรียน มีอยู่ ๒ กลุ่ม คือ

๑. จากผู้ที่ผ่านการอบรมในโครงการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ

๒. พระธรรมทูตในต่างประเทศ ที่ต้องการเพิ่มคุณวุฒิในระดับปริญญาโท เอก

๑๖. อื่น ๆ ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอว่า ให้มีการตั้งคณะกรรมการยกร่างหลักสูตร นำเข้าสภาวิชาการ และสภามหาวิทยาลัย เพื่อการพิจารณา

แนวคิดต่อเนื่องจากโครงการฝึกอบรม

ในการประชุมเพื่อจัดทำหลักสูตรวิทยาลัยพระธรรมทูต วันอังคาร ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐ ณ ห้องประชุม ๒๐๕ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุ ได้ปรึกษาประเด็นเรื่อง หลักสูตรพระธรรมทูต โดยให้ติดตามศึกษาหลักสูตรสหกิจศึกษา และหลักสูตรนานาชาติ (International program)

๓.๓ การลดกิจกรรมสาธารณูปการ

ในการประชุมหลักสูตรพระธรรมทูต ครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ วันอังคาร ที่ ๑๗ เดือน พ.ศ. ๒๕๖๑ ณ ห้องประชุม ๔๐๑ อาคารสำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร) อุดยธยา พระโสภณวชิราภรณ์ รองอธิการบดี ฝ่ายกิจการต่างประเทศ รก.ผอ.วิทยาลัยพระธรรมทูต ประธานที่ประชุม ได้กล่าวต่อที่ประชุมว่า “ในการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ซึ่งได้ทำการอบรมมาตั้งแต่ต้น กระทั่งถึงรุ่นที่ ๒๔ ในปี พ.ศ. ๒๕๖๑ นี้ แต่เดิมได้มีการจัดหลักสูตรอบรมพระธรรมทูตในภาคสาธารณูปการ ๑๕ วัน แต่ปัจจุบันได้ลดลงเหลือ ๓- ๔ วัน เหตุผลเพราะว่า พระธรรมทูตในบางประเทศ ผู้ที่จะทำงานสาธารณูปการ (การก่อสร้าง) ได้นั้นจะต้องมี License (ใบอนุญาต) ในการทำงานจึงจะสามารถปฏิบัติการได้ จึงลดกิจกรรมสาธารณูปการ

๓.๔ การเพิ่มสาระด้านเนื้อหาหลัก

ส่วนเนื้อหารายวิชาในการฝึกอบรมหลักสูตรพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ได้เพิ่มเติมเนื้อหาให้สอดคล้อง ตามที่ผู้ใช้พระธรรมทูตจากประเทศต่าง ๆ ร้องขอมา โดยเพิ่มเติมใน ๔ เนื้อหาสาระ คือ

๑. เพิ่มเนื้อหาด้านวิปัสสนากัมมัฏฐาน เป็นภาษาอังกฤษ โดยมีพระวิปัสสนาจารย์ที่ไปปฏิบัติศาสนกิจในต่างประเทศ สอนวิปัสสนากรรมฐานแก่ชาวต่างประเทศ ได้กลับมาเป็นอาจารย์สอนวิปัสสนาภาคภาษาอังกฤษแก่ผู้เข้าอบรมในโครงการ

๒. เพิ่มความสามารถด้านภาษา โดยแบ่งเป็น ๓ ภาษา คือ (๑) ภาษาของตนเอง (๒) ภาษาอังกฤษ (๓) ภาษาท้องถิ่นที่ไปปฏิบัติศาสนกิจ

๓. เพิ่มความรู้ทางพระพุทธศาสนา ให้เป็นผู้มีความรู้ เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา สามารถแนะนำแนวทางสร้างความสุขในชีวิตประจำวัน และแก้ไขปัญหาชีวิตได้

๔. เน้นความเป็นพระธรรมทูต ให้มีจิตวิญญาณ ความอดทน ความเสียสละ เพื่อพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง โดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ ตามคำปฏิญาณตนของพระธรรมทูตที่ว่า “ข้าพเจ้า ขอปฏิญาณว่า เมื่อประกอบคุณงามความดีใด ๆ จะไม่หวังผลตอบแทน เป็นลาภ ยศ สรรเสริญ เกียรติชื่อเสียงแก่ตนเอง จะขอทำถวาย เป็นเครื่องสักการบูชา ตอบแทน แต่พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์” ซึ่งคำปฏิญาณนี้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความภาคภูมิใจ ยึดถือไว้เป็นฐานจิตกล่าวพร้อมกันทุกวันหลังทำวัตรเช้าเสร็จ

๓.๕ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ในการประชุมแต่ละครั้งมีประเด็นเนื้อหาที่ได้รับคำชี้แนะจากที่ประชุมว่าควรเพิ่มอะไรในหลักสูตรบ้าง จึงสรุปแบ่งออกเป็น ๒ ด้าน คือ

ก. ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพ (ไม่เคยเปลี่ยน)

๑. ควรเพิ่มประสิทธิภาพด้านภาษาต่างประเทศ
๒. ควรเพิ่มประสิทธิภาพด้านวิปัสสนากรรมฐาน

ข. ด้านการพัฒนางานพระธรรมทูต (เพิ่มเติม)

๑. ควรพัฒนางานด้านเลขานุการ
๒. ควรพัฒนางานด้านศาสนสัมพันธ์
๓. ควรพัฒนางานด้านธรรมนิเทศ การเทศ การปาฐกถา
๔. ควรพัฒนางานด้านการผลิตสื่ออิเล็กทรอนิกส์
๕. ควรพัฒนางานด้านศาสนพิธีและพิธีการให้เป็นแบบฉบับเดียวกัน
๖. ควรพัฒนางานด้านการบริหารจัดการโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของแต่ละวัด

ในการประชุมคณะกรรมการอำนวยการ และคณะกรรมการดำเนินงานโครงการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่นที่ ๒๔ เมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ พระอุโบสถวัดมหาธาตุฯ ได้รับฟังข้อเสนอแนะจากอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และผู้ทรงคุณวุฒิ รวมทั้งผู้เข้าร่วมประชุมตามลำดับดังนี้

๑. **พระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร. อธิการบดี** ให้ข้อคิดเกี่ยวกับหัวใจหลักในการไปเป็นพระธรรมทูตว่า “พระธรรมทูตที่ไปเผยแผ่และฝากชื่อไว้ในต่างประเทศโดยไม่ได้กลับมาเลย คือพระอุบาลี ที่ได้รับอาราธนาไปเป็นพระอุปัชฌาย์บวชให้สามเณรสรณังกรที่เกาะลังกา (เมืองแคนดี้) และบวชพระอีก ๓,๐๐๐ รูป ท่านไปและมรณภาพที่นั่น ส่วนพระอริยมนูที่ไปด้วยกันได้กลับมาเป็นสมเด็จพระสังฆราชที่กรุงสุโขทัย (ช่วง ร.๓-๔) ซึ่งสอดคล้องกับผู้ไปพระธรรมทูต ที่ต้องการอยากได้พระธรรมทูตที่มีความเสียสละไปปฏิบัติงาน

๒. **รศ.ดร.ไทย ทิพย์สุวรรณกุล** ให้ข้อเสนอแนะว่า การอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ต้องให้เป็นมาตรฐาน โดยให้มีรายวิชา สารการเรียนรู้ มาตรฐานการวัดผล ประเมินผล และให้จัดทำสื่อการสอน ๖ อย่าง ดังนี้

๑. จัดทำเป็นคู่มือรายวิชา
๒. จัดทำเป็นสื่อการสอนแบบแผ่นซีดีให้ไปฟังเองได้
๓. ออกแบบกิจกรรมที่ทำให้ผู้เข้าอบรมได้ร่วมคิดร่วมทำ แบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันให้มาก ๆ
๔. จัดให้มีพระธรรมทูตต้นแบบ เพื่อเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติงานและเผยแผ่ในต่างประเทศ
๕. ให้ติดตามผล ทำทะเบียนศิษย์เก่าเอาไว้เป็นฐานข้อมูลว่า ท่านที่ไปแล้วได้รับการพัฒนาอะไรเพิ่มเติม

บ้าง

๖. หลังจากได้เป็นพระธรรมทูตแล้ว ควรจัดให้มีโอกาสได้รับการอบรมธรรมะในเชิงลึกให้มากขึ้น ในด้านการสอนวิปัสสนากรรมฐานอย่างมีอาชีพ

๓. **รศ.ดร.ภาณุวัตร สุริยฉัตร** แสดงความเห็นเสริมว่า กิจกรรมพระธรรมทูตที่เข้ารับการอบรมนั้นได้มีการจัดทำข้อมูลเป็นรายงานเชิงวิจัยย่อย ๆ (จากการไปศึกษาดูงานประเทศอินเดีย-เนปาล) ในการทำวิจัยคือการเผชิญปัญหา และการแก้ไขปัญหา ในกิจกรรมการอบรมได้มีการเน้นพระกรรมฐานอยู่แล้ว แต่อยากจะให้เพิ่มเติมเรื่องพระอภิธรรมเข้ามาในหลักสูตร เพื่อเป็นฐานด้านปริยัติ ในการตอบคำถามทางด้านจิตวิทยาได้ในเชิงลึกมากขึ้น

ข้อสังเกต: มีฆราวาสหลายท่านได้พูดถึงเรื่องของธรรมะที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับพระอภิธรรม และท่านเหล่านั้นก็เป็นนักคิด นักเขียน นักวิชาการ ที่สนใจในการศึกษาพระอภิธรรมซึ่งจะตอบโจทก์นักคิดในด้านการให้ปัญญาได้ลึกซึ้งกว่าพระสูตร

๔. **พระธรรมโมลี** ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์ กล่าวเสริมว่า พระธรรมทูตที่ไปต่างประเทศเป็นเหมือนสินค้าในตลาดโลก การจะส่งออกสินค้าใด ๆ ออกไป จึงต้องเลือกแล้วเลือกอีก จึงเป็นห่วงเรื่องคุณภาพของสินค้า หรือสินค้าแปลกปลอม จะเป็นอันตรายต่อส่วนรวม ส่วนในการอบรมในหลักสูตร ควรมีผู้แทนในองค์กรต่างประเทศมาบรรยายให้ประสบการณ์ให้มาก และอยากให้พระธรรมทูตทำประวัติผลงานออกเผยแผ่บ้าง อย่าทำแล้วเก็บไว้รอเปิดเผยตอนมรณภาพ

๕. **พระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร.** ประธานดำเนินการประชุม ได้สรุปประเด็นการประชุม และเสนอแนะดังนี้

๑. เรื่องหลักสูตรพระธรรมทูต ปรับให้มีงานวิจัยที่เข้ามาตราฐาน มกอ. เป็นฐานในการฝึกอบรม เพิ่มเติมเนื้อหางานวิจัยให้ขยายมากขึ้น

๒. เรื่องการติดตามผล ให้เก็บข้อมูลจากผู้ไปพระธรรมทูตในต่างประเทศ โดยการสัมภาษณ์ว่ามีคุณภาพแค่ไหน ให้ทำทะเบียนติดตามผลผลิตว่าพระธรรมทูตทำอะไร อยู่ที่ไหน อย่างไร โดยให้มีผู้ติดตามเก็บข้อมูลดังกล่าว

๓. เรื่องผู้ปฏิบัติงาน ให้ผู้ที่ทำงานมีประสบการณ์ เขียนสรุปข้อมูลเป็นแบบ KM เขียนสรุปให้เป็นงานวิจัย จากการสัมภาษณ์ การเก็บข้อมูล เมื่อได้แล้วนำมาถอดความเป็นบทเรียนให้ได้

๔. เรื่องการสอนกรรมฐาน ผู้ที่จบจาก มจร สามารถสอนกรรมฐานได้ทุกรูป แต่จะละเอียดลึกซึ้งอย่างไร อยู่ที่ว่าฝึกฝนของแต่ละรูป จึงขอฝากให้สถาบันวิปัสสนาธุระไปสานต่อเรื่องนี้ ช่วยทำวิดีโอสาธิตการสอนวิปัสสนากรรมฐาน

๕. เรื่องการรวบรวมข้อมูล อยากให้ทำเป็นคอร์ส เป็นข้อมูลในการสอนกรรมฐาน แบบเทคคอร์ส แล้วเก็บสถิติรวบรวมไว้เป็นครั้งคราวไป จะเป็นการติดตามผลความก้าวหน้าไปในตัวด้วย (ข้อสังเกต: ปัจจุบันมีบางสำนักปฏิบัติใช้คำว่าไปเข้าทบทวนญาณ หมายถึงการมาทบทวนรูปแบบ เทคนิคการปฏิบัติ ตลอดจนความรู้ ความเข้าใจในสภาวะของธรรมที่เกิดขึ้น-ดับ ที่ปรากฏกฎแห่งปัญญาที่เคยผ่านสภาวะนั้น ๆ มาแล้ว)

๓.๖ แนวคิดเพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักสูตร

พระพรหมบัณฑิต อธิการบดี มจร กล่าวถึงความแตกต่างระหว่างคณะกับวิทยาลัยว่า คณะจะเน้นในเรื่องของการผลิตบัณฑิต ส่วนการวิจัยจะไปที่สถาบันวิจัย สถาบันวิจัยเอาไปทำเอง ในส่วนกลางเป็นอย่างนี้ แต่

ถ้าเป็นวิทยาลัย ไม่ได้อยู่ในส่วนกลาง ต้องบริการวิชาการแก่สังคมด้วย เพราะมันเป็นยูนิต (Unit) ที่มันอยู่นอก คือ นอกคณะ จึงต้องผลิตบัณฑิต วิจัย บริการวิชาการแก่สังคม ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ให้ทำครบ ๔ อย่าง

๑. ผลิตบัณฑิตก็ส่วนหนึ่ง
๒. งานวิจัยก็ต้องทำช่วยกำกับพระธรรมทูตสายต่างประเทศ
๓. บริการวิชาการแก่สังคม
๔. ส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม^๔

๓.๗ อุดมการณ์ของหลักสูตร^๕

เรื่องที่ ๑. อุดมการณ์ในหลักสูตรพระธรรมทูต ท่านกล่าวถึงคุณสมบัติของพระธรรมทูตที่โลกพึงประสงค์ว่า “ยถาปิ ภมโร ปุพฺผ วณฺณคณฺธํ อเหฺยํ ปเลติ รสมาทาย เอวํ คาเม มุนิ จเร. นี่เป็นอุดมการณ์ในหลักสูตรพระธรรมทูต คำว่า ภมโร หมายถึงผึ้งก็ได้ ผีเสื้อก็ได้ เทียบโยยบินนำรสหวานไป โดยไม่ทำลายสีและกลิ่นของดอกไม้ฉันใด (อเหฺยํ แปลว่าไม่เปียดเปียน) เอวํ คาเม มุนิ จเร ฯ มุนิ คือพระธรรมทูต ก็ควรโยยบินท่องเทียวไปตามคามนิคมชนบท ฉะนั้น

เรื่องที่ ๒ พระธรรมทูตที่เข้าฝึกอบรม เพื่อให้มีคุณภาพที่ได้มาตรฐานต่าง ๆ ให้รู้และเข้าใจในการถ่ายทอดได้ ให้รู้และเข้าใจในการประยุกต์ และอยู่ร่วมกันได้ในสังคม ให้สามารถสอนวิปัสสนากรรมฐานในระดับครู และสื่อสารด้วยภาษาในระดับที่ทำงานได้ สามารถผลิตสื่อและเทคโนโลยีสมัย เป็นนักวิชาการสอนในระดับปริญญาเอก ให้เทียบกับอุดมการณ์ที่พระพุทธเจ้าตั้งไว้กับพระสงฆ์ ๒ ข้อ คือ

๑. เป็นพหูสูต ในปรินิพพานสูตร พหูสูตา พระพุทธเจ้าจะไม่ปรินิพพานถ้าสาวกไม่มีคุณสมบัติ ๔ ข้อ ตอนที่พญามารชวนให้ปรินิพพาน ในปรินิพพานสูตร ๑ ต้องเป็นพหูสูตา หรือพหูสูโต ก็ได้ แปลว่า มีความรู้มาก เอาศาสตร์ต่างๆ มาประยุกต์เข้าในสมัยใหม่เป็นพหูสูต มุ่งพหูสูต ในศัพท์ในมหานิพพานสูตร

๒. พหูสูต คือ ผู้ทรงจำธรรมะได้ เรียกว่า ธมฺมานุสมมปฺปิบนฺนา ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม เอาเรื่องที่ตัวเองเรียนมาปฏิบัติ ในที่นี้เรียกว่าปฏิบัติกรรมฐาน ในข้อสามของท่าน คือ ธมฺมานุสมมปฺปิบนฺนา นี่คือข้อที่ ๒ คือ เอาสิ่งที่ตัวเองเรียนมาปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความมั่นคงเป็นศรัทธาที่มั่นคง

๓. วิวรติ วิชฺชติ อุตฺตานิโกโรติ ประกาศเปิดเผยทำให้ง่าย แจกแจง สรุปแล้วคือความสามารถในการเผยแผ่ มีเทคนิค มีวิธีการใช้ สื่อใช้นวัตกรรม อยู่ตรงนี้เป็นคุณสมบัติข้อที่ ๓

^๔ พระพรหมบัณฑิต, “เอกสารสรุปประเด็นการประชุมคณะกรรมการดำเนินงานโครงการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่นที่ ๒๓,” วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ ณ พระอุโบสถ วัดมหาธาตุ ฯ

^๕ พระพรหมบัณฑิต อธิการบดี มจร. “วิวัฒนาการหลักสูตรวิทยาลัยพระธรรมทูต” เอกสารสรุปการบรรยาย ซึ่งบรรยายแก่ผู้เข้ารับการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่น ที่ ๒๔ ณ ห้องเจียเตอร์ดี มจร

๔. ปาฏิหาริย์ ฌมมึ เทเสสสนติ ท่านใช้คำว่าแสดงธรรมให้มีปาฏิหาริย์ แสดงธรรมอย่างมีปาฏิหาริย์ คือ สามารถตอบโต้ ผู้ที่มาโจมตีพระพุทธศาสนา ปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา และแสดงธรรมอย่างมีปาฏิหาริย์ก็คือ อนุสาสนีปาฏิหาริย์เปลี่ยนใจคนที่มาว่าร้ายพระพุทธศาสนาของเราให้หันมานับถือพระพุทธศาสนา

การสร้างพระธรรมทูตด้วยคุณสมบัติ ๔ เป้าหมาย ใน ๔ ข้อ มาดูอย่างนี้ จากปัญหาที่เราประสบมา คือเราฝึกบัณฑิตของเราทุกคณะทำไมจึงไปเป็นพระธรรมทูตไม่ได้ ส่งพวกเราไปเป็นพระธรรมทูตทันทีได้ไหม ไม่ได้ อย่างน้อยที่จะไปได้ต้องไปเรียน ป.บัณฑิต ประกาศนียบัตรปริญญาตรีหรือจบสาขาไหนก็ได้จะไปเป็นพระธรรมทูต ต้องเรียนประกาศนียบัตรปริญญาตรี เช่นเดียวกับจบคณะไหน จะเป็นครูต้องไปเรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพครู นี่เรากำลังคิดอย่างนี้ โดยความคิดพื้นฐานไม่ใช่ว่าใครก็จะไปเป็นพระธรรมทูตได้...

หลักสูตรพระธรรมทูตจริง ๆ ต้องมีความรู้พื้นฐานอย่างที่ว่านี้ แล้วสุดท้ายต้องให้เขามีวิชาเลือก เหมือนกับวิชาเอกในสายนั้นผลิตออกไป สายปรัชญายังมี ปรัชญาอินเดีย ปรัชญาตะวันตก พระธรรมทูตก็เหมือนกัน ของศาสนาคริสต์เขายังมีหลายสาย สายนี้ไปทำเรื่องเทศน์อย่างเดียว สายนี้ไปทำเรื่องสังคมสังเคราะห์ ทำโรงพยาบาลเช่นหลุย สายนี้ไปเผยแผ่ผ่านวิทยาลัยสงฆ์ธรรม เขาแบ่งกันตั้งแต่ต้นเลย เราประเมินดูแล้วในต่างประเทศ เขาต้องการพระธรรมทูตที่ประเทศ ถ้าได้กรรมฐานเราก็อำให้เขาไปเรียนบริหาร ให้ทุ่มปฏิบัติ กรรมฐาน เหมือนวิปัสสนาภาวนา

อยากเห็นวิปัสสนาภาวนา สองปีแรกเป็นอย่างนี้ แต่เรียนสองปีหลังนี้เป็นอย่างนี้ เรียนกรรมฐานการสอบอารมณ์เป็นภาษาอังกฤษมากเลยสองปีหลัง และถ้าท่านอยากได้พระนักเทศน์สองปีหลัง ต้องเทศน์เป็นภาษาอังกฤษเป็นอย่างน้อยทุกวิชาให้เป็นภาษาอังกฤษ

อยากให้ไปอยู่กับพระฝรั่งที่เขาเทศน์เก่ง ๆ เทศน์ได้หมดและอยากเทศอะไรที่ไหนท่องไปเป็นกัมม์ ปีหนึ่งมีแค่สิบสองเดือน สิบสองกัมม์ก็ไปได้แล้ว ขึ้นเวทีเทศน์ให้ฝรั่งฟังเลย (๑) เรื่องภาษา (๒) เรื่องกรรมฐานที่เราต้องการ (๓) เรื่องบริหารแทรกเข้ามาได้ หลักมีอยู่ ๒ อัน (๑) กรรมฐาน (๒) การเทศน์ การสอนภาษาไทย วัฒนธรรมไทยและภาษาอังกฤษ

๓.๘ บทสรุป

หลักสูตรพระธรรมทูต มีพัฒนาการในการจัดทำเพื่อเปิดรับสมัครพระธรรมทูตเข้าศึกษา เป็นแผนปฏิบัติตามพันธกิจของมหาวิทยาลัยที่มุ่งมั่นจัดการศึกษาเพื่อผลิตบัณฑิตให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่เรียกว่า ปัญญาลักษณะ คือ ความรู้ด้านพระพุทธศาสนา ความรู้ด้านภาษา ความรู้ด้านวิปัสสนากรรมฐาน ความเป็นพระธรรมทูต และให้มีลักษณะเด่นหรือมีความสามารถพิเศษด้านอื่น ๆ กระบวนการจัดทำหลักสูตร ได้ผ่านการประชุมสัมมนาหลักสูตร เพื่อรับฟังความคิดเห็น ของผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ จากสถาบันต่าง ๆ และผู้ใช้พระธรรมทูตในต่างประเทศ ซึ่งได้รับแนวคิด ข้อเสนอแนะ และวิธีปฏิบัติ อันจะเป็นแนวทางในการนำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อเปิดหลักสูตรพระธรรมทูตต่อไป

บรรณานุกรม

พระพรหมบัณฑิต. เอกสารสรุปประเด็นการประชุมคณะกรรมการดำเนินงานโครงการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่นที่ ๒๓,” วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ ณ พระอุโบสถ วัดมหาธาตุ ฯ

_____ .วิวัฒนาการหลักสูตรวิทยาลัยพระธรรมทูต. เอกสารสรุปการบรรยาย ซึ่งบรรยายแก่ผู้เข้ารับการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่น ที่ ๒๔ ณ ห้องเจียเตอร์ดี มจร

วิทยาลัยพระธรรมทูต. เอกสารหลักสูตรการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ. ฉบับปรับปรุงแก้ไข ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

พระมหามนตรี ศรีบุญสูง. แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในทศวรรษหน้า” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา, มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐.

วิทยาลัยพระธรรมทูต. เรื่องขออนุมัติดำเนินการจัดทำหลักสูตรวิทยาลัยพระธรรมทูต. บันทึกข้อความส่วนงาน ลงวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙ เลขที่ ศธ ๖๑๑๔/๓๓

พระมหาญญทัต กนฺตาโณ,ดร. อาจารย์

วิทยาลัยพระธรรมทูต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒ กันยายน ๒๕๖๒